

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ– 1994: ЩО ЗА ФАСАДОМ?

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Аналізуються сутність Будапештського меморандуму, підписаного в 1994 році, і виявляються його наслідки та вплив на геополітичну ситуацію в Східній Європі. Вивчення цього меморандуму допомагає зрозуміти ключові фактори, що вплинули на розвиток сучасних відносин між Росією, Україною та іншими державами, а також дає можливість оцінити його значення для збереження міжнародної безпеки.

Ключові слова: геополітика, міжнародна безпека, відносини країн.

Abstract

The essence of the Budapest Memorandum, signed in 1994, is analyzed, and its consequences and impact on the geopolitical situation in Eastern Europe are identified. The study of this memorandum helps to understand the key factors that influenced the development of modern relations between Russia, Ukraine and other states, and also makes it possible to assess its importance for the preservation of international security.

Keywords: geopolitics, international security, relations between countries.

Вступ

Будапештський меморандум, підписаний 5 грудня 1994 року в Будапешті, Угорщина, представляє собою важливий історичний документ, що регулює проблеми пов'язані з ядерною зброєю на території України після розпаду Радянського Союзу. У цій статті я буду досліджувати сутність Будапештського меморандуму, а також відзначу його ключові положення та проаналізуємо його вплив на геополітичну ситуацію.

Основна частина

1. Контекст і умови підписання

Перед підписанням Будапештського меморандуму Україна стояла перед викликами забезпечення своєї ядерної безпеки. Внаслідок розпаду Радянського Союзу, Україна стала однією з країн-спадкоємців радянського ядерного арсеналу. Однак, відразу після незалежності, Україна зробила кроки в напрямку відмови від ядерної зброї і ратифікувала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї [1].

2. Ключові положення Будапештського меморандуму

Будапештський меморандум містить ряд ключових положень, які визначили сутність цього документа:

2.1. Гарантії територіальної цілісності: Будапештський меморандум гарантував територіальну цілісність України і підтверджував непорушність її меж у обмін на відмову від ядерної зброї.

2.2. Безпекові гарантії: Україна отримала безпекові гарантії від Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. Ці гарантії включали зобов'язання з відстоювання суверенітету та незалежності України та недопущення застосування сили або загрози силою проти неї.

2.3. Зобов'язання щодо ядерної зброї: Україна згодилася передати свою радянську спадщину ядерної зброї Російській Федерації, припинити свою ядерну програму і приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як недоторкана держава.

2.4. Економічна допомога та співробітництво: Будапештський меморандум передбачав надання економічної допомоги та сприяння у розвитку економічних зв'язків між підписантами та Україною.

3. Вплив Будапештського меморандуму

Будапештський меморандум виявився важливим кроком у забезпеченні безпеки України та підтвердженні її територіальної цілісності. Відмова від ядерної зброї та отримання безпекових гарантій від ключових держав світу дало Україні впевненість у своїй безпеці і стимулювало розвиток економічних та політичних зв'язків з міжнародним співтовариством. Будапештський меморандум встановив основи для подальшого співробітництва між Україною і підписантами, що сприяло зміцненню державної суверенітету та стабільності в регіоні.

Проте, варто відзначити, що Будапештський меморандум також став об'єктом критики і обговорень. У зв'язку з подіями, які відбулися пізніше, зокрема анексією Криму Російською Федерацією в 2014 році та воєнним конфліктом на сході України, де були порушені принципи Будапештського меморандуму, була висловлена критика стосовно ефективності та дотримання цього документу.

Разом з тим, слід звернути на юридичний момент підписання цього документу. Нажаль, він не був ратифікований жодною країною, яка його уклала, тобто, з юридичної точки зору це документ слід вважати нікчемним. Однак в умовах сьогоденної війни між Україною і Російською Федерацією, і Сполучені Штати Америки, і Франція, допомагаючи Україні зброї, таким чином виконують умови Будапештського меморандуму [2].

Висновок

Будапештський меморандум був важливим кроком для забезпечення безпеки України та підтвердження її територіальної цілісності. Відмова від ядерної зброї та отримання безпекових гарантій від ключових держав світу стимулювало розвиток економічних та політичних зв'язків України з міжнародним співтовариством. Проте, події, які відбулися пізніше, поставили під сумнів ефективність та дотримання меморандуму. Імовірно дві можливості розв'язання проблем, пов'язаних з порушенням Будапештського меморандуму. Перша — домогтися посилення міжнародних зобов'язань у зв'язку з відмовою в 1990-х від ядерної зброї, друга — «покарати» ядерні держави, які порушили Меморандум відмовою від узятих на себе зобов'язань. Однак слід також вважати, що обидві можливості «обмежені міркуваннями політичного реалізму» [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головіна В., Гордієнко С. Правова природа Будапештського меморандуму та вага прописаних гарантій. *Європейські перспективи* 2020. № 3. С. 156–150. URL: http://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/155-_Golovina_Gordienko.pdf (дата звернення: 06.06.2023).
2. Короткий В. Будапештський меморандум. «Нікчемний» чи все ж впливовий? *Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення в Україні*. URL: <https://tinyurl.com/y3uhbvvh> (дата звернення: 06.06.2023).
3. Їжак О. Меморандум про вічні цінності. *Дзеркало тижня. Україна*. 2019. № 19. URL: <https://tinyurl.com/y4rdudfz> (дата звернення: 06.06.2023).

Степанюк Іван Сергійович — студент групи EE-21б, факультет електроенергетики та електромеханіки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: ivanstepanuk2@gmail.com.

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Stepaniuk Ivan Serhiyovych — student of group EE-21b, Faculty of Electrical Power Engineering and Electromechanics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ivanstepanuk2@gmail.com.

Supervisor: **Kornienko Valerii** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com